

lese migrants led to a different Belgian relationship with its postcolonial past? Indeed, this shows that the concept of postcolonial migration deserves more attention and the authors should be praised for launching the debate.

Idesbald Goddeeris

KU Leuven

John Jansen van Galen, *Afscheid van de koloniën. Het Nederlandse dekolonisatiebeleid, 1942-2012* (Amsterdam / Antwerpen: Uitgeverij Atlas Contact, 2013), 608 p. ISBN 978-90-254-3530-1

Afscheid van de koloniën is een ambitieus boek. Voor het eerst zijn de dekolonisaties van de Nederlandse overzeese bezittingen in één vergelijkend verband onderwerp van onderzoek. Het moeizame en conflictueuze ‘loslaten’ van Indonesië en het hardnekkig vasthouden aan Nieuw-Guinea vormen een heel ander verhaal dan het overhaaste ‘laten gaan’ van Suriname. Op hun beurt kennen de (voormalige) Antillen weer een eigen geschiedenis, die op het eerste oog op weinig raakvlakken vertoont met die van de andere voormalige Rijksdelen.

Het perspectief dat Jansen van Galen hanteert als hij het over de Nederlandse dekolonisatie in Oost én West heeft, is dat van de Nederlandse regering, beleidsmakers en politiek. Ankerpunt is de (zich historisch toegeëigende) legitimiteit en soevereiniteit van Nederland in de overzeese gebiedsdelen. De op 6 december 1942 in Londen uitgesproken radiorede van koningin Wilhelmina legt de basis en zet de toon voor de naoorlogse stappen, debatten en conflicten op het gebied van de dekolonisatie. De koningin belooft en hoopt dat de onderscheidene rijksdelen na de oorlog op basis van vrijwilligheid op gelijkwaardiger voet komen te staan dan tot dusverre. “Ik stel mij voor, zonder vooruit te lopen op de adviezen der rijksconferentie, dat zij zich richten zullen op een Rijksverband, waarin Nederland, Indonesië, Suriname en Curaçao te zamen deel zullen hebben, terwijl zij ieder op zichzelf de eigen, inwendige aangelegenheden in zelfstandigheid en steunend op eigen kracht, doch met den wil elkander bij te staan, zullen behartigen.” In tegenstelling tot historici die de radiorede min of meer bagatelliseren, luidt deze voor Jansen van Galen onomwonden het begin van het einde van het Nederlands kolonialisme in (p. 29).

Jansen van Galen gaat allereerst uitgebreid in op de voorgeschiedenis van de kolonisaties die Nederland vanaf de zeventiende eeuw in beide hemisferen implementeert. In die lange geschiedenis tekenen zich duidelijk verschillen af tussen beleid en gehanteerde methodes in Oost en West. Mede als gevolg daarvan zien we in de eerste helft van de twintigste eeuw in Nederlands-Indië een beleid van ‘associatie’ te midden van een aan kracht winnende nationalistische beweging, terwijl in Suriname en op de Antillen vooral een politiek van ‘assimilatie’ wordt beleden, die tevens als een rem op nationalistische tendensen werkt.

Dat Nederland na de Tweede Wereldoorlog verschillende scenario’s hanteert ten aanzien van Indonesië, Suriname en de Antillen heeft volgens Jansen van Galen vervolgens te maken met enerzijds veranderde opvattingen over kolonialisme en dekolonisatie vanaf 1945; met de – veranderende – politieke en economische belangen van Nederland; en met de verschillende percepties met betrekking tot ‘Oost’ en ‘West’. Anderzijds en in wisselwerking met de opstelling van het moederland laten de voor-

malige koloniën op hun beurt een eigen ontwikkeling en dynamiek zien die niet zelden haaks op elkaar staan.

Als we naar het tempo van de dekolonisaties kijken, dan kiest Nederland vlak na 1945 voor geleidelijkheid en een gemenebeststructuur, zoals in de radiorede van Wilhelmina naar voren komt. Het Statuut van 1954 dat Nederland, Suriname en de Antillen in een Koninkrijksverband bijeen brengt, is hier een echo van.

In het geval van Indonesië probeert Nederland, ondanks dat de onafhankelijkheid al snel een *fait accompli* is, dat tempo te bepalen en invloed uit te oefenen op de vorm van de nieuwe staat Indonesië door vast te houden aan een federale structuur. Wat Nieuw-Guinea betreft werpt Nederland zich op als fervent voorvechter van het zelfbeschikkingsrecht van de Papoea's en pleit voor een referendum hierover. De 'daad van vrije keuze' ('act of free choice') wordt vastgesteld voor 1969. In juli-augustus van dat jaar spreekt de bevolking van Nieuw-Guinea, onder druk van Indonesië, zich uit voor aansluiting bij Indonesië, wat al *de facto* de situatie is sinds 1963.

Het tempo van de onafhankelijkheid van Suriname wordt verre gekenmerkt van geleidelijkheid. Nederland wil de staatsrechtelijke banden zo snel mogelijk doorknippen en onthoudt zich na 1975 zoveel mogelijk van inmenging. In Suriname wordt de bevolking niet geraadpleegd via een referendum. Ook het zelfbeschikkingsrecht van de Antillianen is geen uitgangspunt voor Nederlands beleid, zoals de naoorlogse geschiedenis van Aruba laat zien en de daaropvolgende verwickelingen tussen Nederland en de Caraïbische eilanden.

Jansen van Galen komt tot de conclusie dat Nederland het over de hele linie eigenlijk nog zo slecht niet heeft gedaan als 'dekolonisator', in weerwil van wat een aantal historici zoals Fasseur en Van den Doel beweert. Immers, de door de Nederlandse regering gestelde beleidsdoelen, het perspectief dat Jansen van Galen hanteert, worden voor een groot deel behaald. Nederland heeft het goed én fout gedaan. Het beleid heeft tot ontsporingen en onrecht geleid, maar ook ervoor gezorgd dat er bases werden gelegd voor toekomstige staatkundige ontwikkelingen die een mate van gelijkwaardigheid vertonen die voor de Tweede Wereldoorlog welhaast ondenkbaar waren.

Afscheid van de koloniën is oorspronkelijk bedoeld als dissertatie, gereedgekomen en door de promotiecommissie goedgekeurd in 2011 en te verdedigen in 2012. Jansen van Galen heeft echter afgezien van de verdediging. De oorspronkelijke tekst van het goedgekeurde manuscript is te vinden op <http://atlascontact.brandpepper.nl/wp-content/uploads/2013/06/jansenvangalenproefschrift.pdf> en niet op de in het boek vermelde url (p. 578).

Het boek voor een breder publiek dat uiteindelijk in 2013 uitgegeven werd en hiervoor besproken is, is een aanvulling en grondige bewerking van dat manuscript; zó grondig dat er met de beste wil van de wereld geen één op één vergelijking mogelijk is. Dat zou op zich geen bezwaar zijn, ware het niet dat er in deze volumineuze studie kennelijk geen plaats was voor een notenapparaat. Wellicht zou dat storend kunnen werken in een publieksboek. De noten dient de lezer na te slaan in het digitale manuscript. Welnu, dat is een schier onmogelijke taak. De dissertatie en het publieksboek zijn twee totaal verschillende boeken qua structuur en op menig punt ook qua inhoud.

Zowel de oorspronkelijke dissertatie als het onderhavige boek worden ontsierd door slordigheden en fouten in data, in geografische aanduidingen en 'feitelijkheden'.

Eén voorbeeld (naar aanleiding van p. 322): er zijn wel degelijk NSB-ers naar Nieuw-Guinea overgebracht en daar tewerkgesteld (1947-1949).

Angelie Sens

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis

Bruno Blondé, Isabelle Devos, Jord Hanus, en Wouter Ryckbosch, *Trend en toeval. Inleiding tot de kwantitatieve methoden voor historici* (Leuven: Universitaire Pers Leuven, 2012) 240 p. ISBN 978-90-5867-922-2

Wanneer een historische studie de ambitie heeft om 'een goed beeld te geven' van een onderwerp, een gebeurtenis of een tijdvak, dan ligt hieraan altijd impliciet statistiek ten grondslag. De auteur veronderstelt dat de bestudeerde bronnen en de selectie van gegevens representatief zijn, en dat er een relevante 'centrale tendentie' wordt gesignaleerd. De inleiding van dit nieuwe handboek statistiek voor historici signaleert dit: 'Heel vaak sluipen vormen van kwantitatief denken onopvallend ons denken en taalgebruik binnen' (9). De auteurs stellen dat elke historicus zich zou moeten scholen in statistiek, enerzijds als *consument* van kwantitatieve onderzoeksresultaten, anderzijds als *producent* van nieuwe resultaten.

Dit boek kan geschiedenisstudenten over de streep trekken die geen wiskunde-knobbel hebben en een nieuwsgierigheid doen ontbranden naar meer gevorderde toepassingen. Het vormt een inleiding op de beschrijvende en inductieve statistische methoden speciaal voor historici. De statistische maten worden met aantrekkelijke voorbeelden uit de praktijk van de geschiedbeoefening geïllustreerd en er is ruime aandacht voor de soms weerbarstige eigenschappen van de historische bron.

In zijn opzet volgt *Trend en toeval* het vertrouwde handboek van Thomas Lindblad uit 1984. Het kan gezien worden als een gemoderniseerde opvolger van dit boek in het Nederlandse taalgebied. In het dankwoord wordt zelfs expliciet de wens verwoord om de Nederlandstalige opvolger van 'Lindblad' te worden... De vertrouwde onderwerpen uit de elementaire statistiek passeren de revue: gegevenstypen, de logaritmische schaal, centrale tendentie en spreiding, frequentieverdelingen, samenhang en correlatie tussen variabelen, tijdreeksanalyse, steekproefevaluatie. Een verbetering is dat het boek overzichtelijk is ingedeeld in een deel 'beschrijvende statistiek', een deel 'samenhang tussen variabelen' en een deel 'inferentiële statistiek'. In 'Lindblad' stond een enigszins atypisch hoofdstuk over historische demografie, dat meer een thema is dan een statistische maat. Als apart onderwerp is het hier weggelaten, maar zaken als bevolkingspiramides en 'levensverwachting bij geboorte' komen wel degelijk langs, bij respectievelijk grafieken en regressieanalyse. Er is verder een hoofdstuk opgenomen over het testen van hypothesen met t-testen. Dat de tijd is voortgeschreden sinds 'Lindblad' blijkt met name uit de veel mooier vormgegeven grafieken, die met behulp van SPSS zijn gegenereerd.

De voorbeelden moeten de lezer overtuigen van nut en noodzaak van statistiek, en slagen daar naar mijn idee goed in. Smaakmakend is bijvoorbeeld de vier pagina's lange 'box' over de toepassing van de logaritmische schaal. De visie op de ontwikkeling van de wereldbevolking volgens 'vroegmoderne pessimisten' en 'vroegmoderne optimisten' blijkt direct het gevolg te zijn van hun keuze van semi-logaritmische of volledig logaritmische schalen langs de assen van hun grafieken (45-49). Wat in dit